

3.1 การผลิตครู

3.1.1 สถาบันผลิตครู

สถาบันการศึกษาที่ผลิตครู ทั้งทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2540 มีจำนวน 114 แห่ง ในจำนวนนี้สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 17 แห่ง อยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมากถึง 10 แห่ง และกระจายตามภูมิภาคต่างๆ คือ ภาคกลาง 1 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 แห่ง ภาคเหนือ 2 แห่ง และภาคใต้ 2 แห่ง

สถาบันการศึกษาที่ผลิตครู สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ซึ่งมีทั้งหมด 17 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

สถาบันการศึกษาที่ผลิตครูในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยผลิตครูในระดับปริญญาตรี - ปริญญาเอก ส่วนใหญ่ผลิตในระดับปริญญาตรี - ปริญญาโท สถาบันการศึกษาที่ผลิตครูในระดับปริญญาตรี - ปริญญาเอก มี 3 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สถาบันการศึกษาที่ผลิตครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการมีจำนวนทั้งหมด 97 แห่ง อยู่ในสังกัดสภาสถาบันราชภัฏ 36 แห่ง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล 15 แห่ง กรมพลศึกษา 17 แห่ง กรมอาชีวศึกษา 15 แห่ง และกรมศิลปากร 14 แห่ง

เมื่อจำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ สถาบันผลิตครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 23 แห่ง ภาคกลาง 18 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 21 แห่ง ภาคเหนือ 18 แห่ง และภาคใต้ 17 แห่ง

สถาบันการศึกษาที่ผลิตครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการผลิตครูในระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี สถาบันราชภัฏและสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

เริ่มผลิตครูในระดับปริญญาโท ตั้งแต่ปีการศึกษา 2541 เป็นต้นไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541ก)

นอกจากนี้ยังมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอีก 2-3 แห่ง ที่มีการผลิตครูในระดับปริญญาโท

3.1.2 นักศึกษาครู

3.1.2.1 นักศึกษาครูเข้าใหม่

จำนวนนักศึกษาเข้าใหม่สาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครู สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงศึกษาธิการ สถาบันจำกัดรับและสถาบันไม่จำกัดรับ ทั้งระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี ในช่วงปีการศึกษา 2537-2540 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอด ปีการศึกษา 2537 มีนักศึกษาเข้าใหม่ จำนวน 40,981 คน ปีการศึกษา 2540 เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 51,247 คน นักศึกษาเข้าใหม่ เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 7.81 ต่อปี

นักศึกษาเข้าใหม่ ปีการศึกษา 2540 จำแนกเป็นระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 11.26, 78.69 และ 10.05 ตามลำดับ ในระดับปริญญาตรีมีทั้งหลักสูตร 4 ปี และ 2 ปี จำนวนนักศึกษาเข้าใหม่หลักสูตร 4 ปีมากกว่านักศึกษาเข้าใหม่หลักสูตร 2 ปี ประมาณ 2 เท่าเศษ

เมื่อจำแนกตามสังกัด ปรากฏว่า นักศึกษาเข้าใหม่ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีจำนวน 23,716 คน คิดเป็นร้อยละ 46.28 (รวมมหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับ) ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 27,531 คน คิดเป็นร้อยละ 53.72

จำนวนนักศึกษาเข้าใหม่สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ และการฝึกหัดครูในมหาวิทยาลัยจำกัดรับ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2540 มีจำนวน 11,974 คน คิดเป็นร้อยละ 50.49 ในมหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับ มีจำนวน 11,742 คน คิดเป็นร้อยละ 49.51 นักศึกษาเข้าใหม่ในมหาวิทยาลัยจำกัดรับ จำแนกเป็นระดับปริญญาตรี ร้อยละ 58.91 ระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 41.09 ในระดับสูงกว่าปริญญาตรีเพิ่มสูงมากทั้งระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตปริญญาโทและปริญญาเอก

นักศึกษาเข้าใหม่ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจำแนกเป็นระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 11.34 ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 88.66 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541ก)

3.1.2.2 นักศึกษาครุรวม

นักศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครู สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการ สถาบันจำกัดรับและสถาบันไม่จำกัดรับ รวมทั้งหมด ปีการศึกษา 2537 มีนักศึกษา 113,142 คน เพิ่มเป็นจำนวน 130,254 คน ในปีการศึกษา 2540 เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.81 ต่อปี ในจำนวนนี้เป็นนักศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 7.07 ระดับปริญญาตรี 83.90 และระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 9.03

เมื่อจำแนกตามสังกัด ปีการศึกษา 2540 นักศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครูในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยมีจำนวน 52,446 คน คิดเป็นร้อยละ 40.26 (รวมมหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับ) ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีจำนวน 77,808 คน คิดเป็นร้อยละ 59.74

เมื่อพิจารณานักศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครูในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำแนกเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยจำกัดรับจำนวน 25,079 คน คิดเป็นร้อยละ 47.82 ในมหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับ มีจำนวน 27,367 คน คิดเป็นร้อยละ 52.18

ในมหาวิทยาลัยจำกัดรับ เมื่อจำแนกนักศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครูตามระดับการศึกษา เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 56.75 และสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 43.25 นักศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีเพิ่มขึ้นตลอดในทุกระดับ โดยเฉพาะระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตเพิ่มขึ้นสูงมาก

นักศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ปี 2540 มีจำนวน 77,808 คน จำแนกเป็นระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 7.76 ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 92.24 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541ก)

3.1.2.3 ผู้สำเร็จการศึกษาครู

จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและการฝึกหัดครู สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการ สถาบันจำกัดรับและไม่จำกัดรับ ทั้งหมด ในช่วงปีการศึกษา 2536-2539 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอด ปีการศึกษา 2536 ผู้สำเร็จสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครู จำนวน 21,059 คน เพิ่มขึ้นเป็น 25,343 คน ในปี 2539 เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.24 ต่อปี เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาเป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 8.85 ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 79.55 ระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 11.60

เมื่อจำแนกตามสังกัด ผู้สำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2539 สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำนวน 9,922 คน คิดเป็นร้อยละ 39.15 (รวมมหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับ) สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีจำนวน 15,421 คน คิดเป็นร้อยละ 60.85

เมื่อพิจารณาผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในมหาวิทยาลัยจำกัดรับ มีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและการฝึกหัดครู ปี 2539 มีจำนวน 6,211 คน เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 53.73 สูงกว่าระดับปริญญาตรี ร้อยละ 46.27 ผู้สำเร็จการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอด

ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและการฝึกหัดครู มีจำนวน 15,421 คน เป็นระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 10.63 ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 89.37

โดยภาพรวมสถาบันผลิตครูทั่วประเทศ มีแนวโน้มที่จะรับนักศึกษาครูเพิ่ม และมีผู้สำเร็จการศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในระยะ 4 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2536-2541) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541ก)

3.1.3 คณาจารย์ในสถาบันผลิตครู

ปีการศึกษา 2539 คณาจารย์ในสถาบันราชภัฏ 36 แห่ง มีจำนวนรวมทั้งสิ้นประมาณ 6,500 คน ส่วนใหญ่มีวุฒิปริญญาโท (ร้อยละ 66.6) รองลงมาสำเร็จระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 28.5) อาจารย์ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกมีไม่ถึงร้อยละ 5 ของจำนวนทั้งหมด

ในด้านตำแหน่งวิชาการ คณาจารย์ราชภัฏส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นอาจารย์ 2 (ร้อยละ 48.7) ประมาณร้อยละ 34 ของอาจารย์ราชภัฏดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยละ 2 เป็นรองศาสตราจารย์ สถาบันราชภัฏทั้งหมดไม่มีผู้ใดดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์เลย

คณะครุศาสตร์ของสถาบันราชภัฏ ซึ่งผลิตครูมากที่สุดในประเทศ (ประมาณ 10,000 คน ในปี 2538) มีคณาจารย์รวม 1,510 คน เป็นผู้ที่มีวุฒิปริญญาโทเป็นส่วนใหญ่ (1,165 คน) มีเพียงจำนวนน้อยที่สำเร็จปริญญาตรี (197 คน) หรือปริญญาเอก (148 คน) คณาจารย์ครุศาสตร์ประมาณครึ่งหนึ่ง (800คน) ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์มีอยู่ประมาณร้อยละ 4 ของอาจารย์ทั้งหมดเท่านั้น

คณะครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย สามารถผลิตครูได้เกือบเท่ากับสถาบันราชภัฏ (ประมาณ 9,700คน ในปี 2538) ในปีการศึกษา 2540 มีคณาจารย์รวมทั้งสิ้นประมาณ 1,500 คน ในจำนวนนี้กว่าครึ่งหนึ่ง (911 คน) มีวุฒิปริญญาโท เกือบร้อยละ 30 สำเร็จปริญญาเอก อาจารย์ที่เหลือสำเร็จเพียงระดับปริญญาตรี คณาจารย์ครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ร้อยละ 1 ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ ขณะที่ส่วนใหญ่ร้อยละ 44 ดำรงตำแหน่งอาจารย์ ที่เหลือดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์และรองศาสตราจารย์ ร้อยละ 29 และร้อยละ 25 ตามลำดับ

คณาจารย์สถาบันราชภัฏกับคณาจารย์ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย
รวมกันมีประมาณ 3,000 คน สามารถผลิตครูใหม่ระดับปริญญาตรีได้ประมาณ 20,000 คน หรือประมาณร้อยละ 80 ของผู้สำเร็จการศึกษาครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ในปี 2539

อัตราการเกษียณอายุของคณาจารย์ในสถาบันผลิตครูอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ ในช่วงปี 2541-2544 เป็นที่คาดกันว่าสถาบันผลิตครูในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จะมีอาจารย์ครบเกษียณอายุประมาณร้อยละ 10 ของคณาจารย์ทั้งหมด ซึ่งเท่ากับ 215 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541ก)

3.1.4 งบประมาณการผลิตครู

ข้อมูลจากสำนักงบประมาณได้แสดงให้เห็นว่า รัฐได้ลงทุนด้านการผลิตครูของสถาบันครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการเกือบ 1,000 ล้านบาท ในปี 2536 โดยแบ่งออกเป็นงบประมาณของสถาบันผลิตครู สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 1 ส่วน และสถาบันผลิตครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 2 ส่วน ในช่วง 6 ปีที่ผ่านมา (2536-2541) งบประมาณการผลิตครูของชาติได้เพิ่มขึ้นทุกปี จนทำให้งบประมาณการผลิตครูในปี 2541 (1,873 ล้านบาท) มีขนาดเกือบ 2 เท่าของงบประมาณในปี 2536

หากนำจำนวนรวมของนักศึกษาครูที่มีอยู่ในสถาบันต่างๆ มาเป็นฐานในการคำนวณ ก็จะพบว่างบประมาณเฉลี่ยต่อนักศึกษาต่อปีสำหรับการผลิตครูจะเท่ากับ 9,200 บาท ในปี 2537 และจะเพิ่มขึ้นจนเป็น 13,000 บาท ในปี 2540 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541ก)